

Att tyda tecknen

-En alternativ syn på förändringarna av Japans
säkerhetspolitik

Niklas Jakobsson

Abstract

Japan's foreign and security policy has seen some substantial changes as a result of events like the first Gulf war and 9/11th. This has been taken as proof, by some, that Japan is abandoning its antimilitaristic stance and pursuing a more traditional hard power role through military means. This essay aims to explore if these shifts have coincided with any substantial shifts away from antimilitarism, which has had a strong influence on the country's security policy since the end of WW2.

To do this I use constructivist theory, specifically regarding the impact of norms and identities on states security policy and briefly look into the problem of actor designation. The thematic focus is on security policy, from a narrow perspective, and thus I examine areas like the input and output to the Japanese military and the actual applications of this force. State identity is used to explore the prevalence of nationalistic sentiments and support for anti militarism in the public opinion and the political elite.

The result of this study points to the further relevance of constructivist theory and especially the application of norms and identity. The effect of an anti militarist norm is clearly seen and the support for antimilitarism is still adamant in the public opinion although there has been a serious, but largely unsuccessful, effort by the political elite to change this using identity politics.

Keywords: Japan, security policy, anti militarism, norm, identity, elite and public opinion.

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte / frågeställningar (problemformulering)	2
1.2	Teori	3
1.3	Metod	3
1.4	Avgränsning	5
1.4.1	Pacifism - antimilitarism	5
2	Normer och identiteter	7
2.1	Normer	7
2.1.1	Hur skiljer vi normer från andra sociala fenomen?.....	7
2.1.2	Kort normtypologi.....	8
2.1.3	Att observera normer.....	8
2.1.4	Utmaningar i studiet av normer.....	10
2.2	Identitet.....	11
2.2.1	Kroppsliga och sociala identiteter	12
2.2.2	Nationell identitet / statsidentitet.....	12
2.2.3	Oklara identiteter.....	13
2.2.4	Vems identitet? -det analytiska valet av aktör	13
3	Japan -en militärmakt att räkna med?	15
3.1	Försvarsutgifter	15
3.1.1	Den japanska försvarsindustrin	17
3.2	Militär output.....	19
3.2.1	SDF -en offensiv eller defensiv styrka?	19
3.3	Japans militärmakt i praktiken	21
3.3.1	Första Gulfkriget	21
3.3.2	Andra Gulfkriget och kriget mot terrorismen	21
3.3.3	Japans dåliga grannsämja -Nord Korea och Kina	22
4	Japans statsidentitet	24
4.1	LDP	25
4.1.1	Identitets politik.....	25
4.2	Identitet.....	26
4.2.1	Antimilitarismens stöd i den allmänna opinionen.....	26
5	Avslutande diskussion	28

6	Referenser.....	30
6.1	Internetresurser	34
6.2	Tidningsartiklar	34

1 Inledning

1) Aspiring sincerely to an international peace based on justice and order, the Japanese people forever renounce war as a sovereign right of the nation and the threat or use of force as means of settling international disputes.

2) In order to accomplish the aim of the preceding paragraph, land, sea, and air forces, as well as other war potential, will never be maintained. The right of belligerency of the state will not be recognized.

Så lyder artikel 9 i Japans konstitution från 1947, en del av den konstitution som segrarmakten USA författade. Den nya konstitutionen var en del av de långtgående reformer av det politiska systemet, utbildningsväsendet och ekonomin som USA genomförde för att försäkra sig om att Japan inte återmilitariserades. Genom konstitutionen avsåg Japan sig rätten att föra krig och att upprätthålla ett väpnat försvar. Denna strikta tolkning, som uteslöt ett väpnat försvar, övergavs under kalla kriget och idag har Japans så kallade Self-Defense Forces (SDF) växt till en modern försvarsmakt som upprätthålls med en av världens största försvarsbudgetar. Japan ses dock mer som en ekonomisk stormakt än en politisk eller militär sådan, landets ekonomi är världens andra största efter USA. Men trots landets ekonomiska och militära styrka, och trots det faktum att Japan är extremt omvärldsberoende (för import av råvaror till den egna industrin och konsumtionen och för export av färdiga produkter), har landet varit motvilligt att föra en aktiv säkerhetspolitik för att tillgodose dessa intressen.

Efter det Första Gulfkriget, har förändringar kunnat skönjas då Japan trevande och efter stor inhemsk debatt har börjat delta i FN:s fredsbevarande operationer och senast i USA:s krig mot terrorism (utanför FN:s mandat). Denna säkerhetspolitiska kursändring har tillsammans med en rad andra faktorer; som Japans starka försvarsmakt, debatten om en konstitutionell revidering, en påstådd växande nationalism och remilitarisering av den japanska staten, av vissa tolkats som ett Japan som håller på att göra sig av med sitt pacifistiska förflutna och ta sin plats i världen som en militär stormakt.¹ Japans säkerhetspolitik har därför länge

---

¹ The Erosion of Anti-Militaristic Principles in Contemporary Japan (Hook 1988), Japan's Indian Ocean Naval Deployment: Blue Water Militarization in a "Normal" Country (Tanter 2006), Japan's Neonationalist Offensive and the Military (Junkerman 2006), Pacifism or Passing the Buck?: Testing Theories of Japanese Security Policy. (Lind 2004), Japan reviderar historien (Fukuyama 2007), Japans roll under omprövning (Skånska dagbladet 20070209), Japans' resurgent nationalism as global ramifications (Jacques 060927), Japan crosses the Rubicon (Miller 2002), Japansk upprustning sprider oro (Strömberg Sydsvenskan 20070417)

setts som en gåta av forskare och traditionella teorier (neorealism och neoliberalism) har inte kunnat komma med en bra förklaring till dess förda politik. Antingen har Japan setts som ett onormalt land, som en anomali eller så har Japan ansetts vara en freerider som åker snålskjuts på USA: s bekostnad. Teorier som ofta har tenderat att söka förklaringen i externa faktorer som det internationella systemets struktur (Berger 1996:317ff).

Men det är inte nödvändigtvis den enda bilden av förändringarna i Japans säkerhetspolitik vi kan föreställa oss. ”The /.../ news items are like dots that we can connect to create an image of a Japan readying itself to strike militarily once again. But these dots can be connected in many other ways.” (Katzenstein & Okawara 2001:157)

Konstruktivismen är en relativt ny teori inom studiet av internationell politik. Den uppstod som ett resultat av vad man ansåg vara traditionella teoriers tillkortakommanden, konstruktivismen vill inte ersätta utan komplettera dessa teorier och förespråkar ett sociologiskt perspektiv på internationella relationer (Katzenstein 1996:2). Konstruktivismen fokuserar på begrepp som normer, identitet och kultur än bara på materiella faktorer och menar istället att Japans utrikes- och säkerhets politik är ett resultat av normer och identitet som på ett kraftfullt sett har format den förda politiken.²

1.1 Syfte / frågeställningar (problemformulering)

Uppsatsens syfte är därför att, med hjälp av konstruktivistisk teori, undersöka om effekterna av Japans förändrade säkerhetspolitik sedan det första Gulfkriget 1991 tyder på att landet håller på att återmilitariseras. Syftet konkretiseras i följande frågeställningar:

- Har den japanska antimilitaristiska normen förlorat sitt inflytande på Japans säkerhetspolitik?
- Har det skett förändringar i Japans statsidentitet som stöder påståendena om en starkare nationalism eller återmilitarisering?

Rent principiellt är denna frågeställning intressant då den utmanar traditionella teoriers fokus på materiella förmågor och istället lyfter fram betydelsen av sociala faktorer. Det är också intressant att undersöka Japan eftersom det finns en vanligt förekommande bild (inte minst i media) av att landet åter håller på att militariseras. Således är det också intressant att pröva om ett konstruktivistiskt perspektiv fortfarande har relevans för en analys av Japan.

---

² För en inblick i debatten kring normer och Japan se Berger 1996, Katzenstein 2001, 1996(b), 1993, Miyashita 2007, Lind 2006.

1.2 Teori

Uppsatsens teoretiska grund kommer, att som tidigare har angetts, att utgöras av ett konstruktivistiskt perspektiv då detta synsätt problematiserar och ej tar-för-givet aktörers identiteter och intressen, begrepp som kommer att vara i fokus för uppsatsen. Enligt Finnemore & Sikkink så fokuserar konstruktivismen på den roll som idéer, normer, kunskap, kultur och argument har i politik, speciellt på kollektiva eller intersubjektiva idéer, och de menar vidare att:

(a) human interaction is shaped primarily by ideational factors, not simply by material ones; (b) the most important ideational factors are widely shared or “intersubjective” beliefs, which are not reducible to individuals; and (c) these shared beliefs construct the interest and identities of purposive actors. Finnemore & Sikkink 2001:392f

Konstruktivismen sätter sociala faktorer i centrum, exempelvis pengar, suveränitet och rättigheter; abstrakta begrepp som bara existerar för att människor kollektivt tror att de existerar och agerar därefter (Finnemore & Sikkink 2001:393). En för konstruktivismen central grundtes är att staters identitet i grunden formar staters intressen och deras handlingar. Konstruktivister är överens om att staters identitet skapas i en social miljö av internationell och nationell politik. Däremot finns det ingen konsensus definition av identitetsbegreppet och en viktig skiljelinje går mellan de som anser att den internationella miljön väger tyngre (t.ex. Wendts systemiska konstruktivism) och de som anser att inhemska faktorer är av störst betydelse (ibid. 2001:399). Traditionella teorier, neoliberalister och framförallt neorealister, har gett dessa begrepp en underordnad roll och ser staters intressen som exogent givna (Katzenstein 1996(a):14). Konstruktivismen menar inte att traditionell makt är oviktig i en analys av internationell politik, stater och andra aktörer söker materiell makt för att försvara sina intressen men att det finns även andra typer av makt och säkerhet (ibid.:2). Konstruktivismens kritik av neoliberalismen och neorealismen ligger inte så mycket i om vad de teorierna säger om verkligheten utan i vad de ignorerar; världspolitikens sociala karaktär samt innehållet i och källan till staters intressen (Checkel 1998:323).

1.3 Metod

”Problematizing what others take for granted or even reify, such as the construction of state identity and interests, does not in and of itself involve any specific methodological imperatives” (Jepperson, Wendt & Katzenstein 1996:67)

Finnemore & Sikkink menar att eftersom intersubjektiva meningar är fokus för konstruktivismen behövs också metoder som kan fånga dessa fenomen. Konstruktivismen menar att all forskning innebär tolkning och att det därför inte finns någon neutral position varifrån man kan inhämta objektiv kunskap om världen. Det finns dock delade meningar inom konstruktivismen om hur den tolkningen skall genomföras. Postmodernistiska konstruktivister förkastar möjligheten att bedöma den analytiska och etiska giltigheten i kunskapspåståenden. Moderna konstruktivister menar däremot att även om världen alltid tolkas så finns det förklaringar och bevis som är mer övertygande, logiska eller empiriskt mer troliga än andra (2001:395). Det finns alltså ingen typisk konstruktivistisk metodologi eller forskningsdesign, och utifrån forskarens behov så är denne fri att använda kvantitativa eller kvalitativa metoder, skillnaderna ligger snarare på det teoretiska planet (ibid. 396,392). Normer och identitet är begrepp, centrala för den här uppsatsen, som är av abstrakt natur. En central utmaning blir därför att på ett tillräckligt bra sätt kunna operationalisera dessa begrepp, operationalisera i den meningen att göra det möjligt att identifiera begreppen i verkligheten (Lundquist 1993:99). Pga. begreppens abstrakta natur är det nödvändigt undersöka effekterna av normer och försöka finna ett indirekt samband. En anledning till att studera både normer och identitet är att det ger en bredare bild, det är också svårt att skilja de båda begreppen åt då de måste ses som ömsesidigt konstituerande.

Uppsatsen ämnar undersöka den antimilitaristiska normens (en regulativ norm, som reglerar beteende) påverkan på Japans säkerhetspolitik. Det kommer endast att vara möjligt att undersöka ett indirekt samband men för att ge en så klar bild som möjligt kommer en rad faktorer att undersökas, som försvarsbudget, styrkesammansättning, vapenexport, inställningen till kärnvapen samt användningen av SDF i olika sammanhang. Den konstitutiva normen, identitet, kommer att undersökas genom opinionsundersökningar, för att analysera inställningen till antimilitarism, utbredningen av nationalistiska strömningar och stödet för en förändrad säkerhetspolitik. Miyashita använder sig av opinionsmätningar för att mäta graden av pacifism i Japan då han dels menar att det är lättare att operationalisera än t.ex. institutionalisering och offentliga tal, det finns även en god tillgång till data över en relativt lång period. Vidare är det en metod som också tidigare använts för att mäta styrkan i Japans antimilitaristiska norm (Miyashita 2007:107f). Men identitetsbegreppet är också oprecist och en annan svårighet är att avgöra vems identitet som skall undersökas, handlar det om enskilda personers identiteter eller kollektiva identiteter och i så fall vilka kollektiv identiteter är relevanta? Därför kommer problematiken kring benämningen av aktörer kort att beröras (Frey 1988). En annan utmaning för denna uppsats är att den studerar en pågående förändringsprocess, en del av svårigheterna ligger i att avgöra om det är en förändring i stil eller i substans³.

---

³ Uttrycket förändring i "stil eller substans" är hämtat från Möller 2000.

1.4 Avgränsning

Uppsatsens fokus kommer att ligga på perioden efter kalla kriget (1991) tills idag. Denna tidsperiod är intressant att studera eftersom den uppvisar de största skillnaderna mellan ett förväntat agerande (enligt gängse teorier) och det faktiska agerandet. Således kommer inte den process genom vilken den antimilitaristiska normen och stats identiteten konstruerades och konstituerades vara i fokus, utan istället effekterna av dessa begrepp.

Temamässigt fokus kommer att vara Japans säkerhetspolitik där jag väljer att, utifrån konstruktivistisk teori, studera ett antal områden (försvarsutgifter, storlek på försvarsmakten, hur denna styrka har använts) som kan indikera om Japan håller på att överge sin anti-militarism. Begreppet säkerhetspolitik kommer här att användas i en restriktiv mening, dvs en definition av säkerhet som fokuserar på materiella kapabiliteter, statligt användande och kontroll av militär stryk (Katzenstein 1996(a):9). Traditionell säkerhet, är enligt Morgenthau, koncentrerat till skyddet av den egna befolkningen, territoriet och ekonomin från yttre attacker (Conney 2007). Detta trots att säkerhet är ett begrepp som getts en vidare innebörd som skiljer på militära, politiska, ekonomiska, sociala och miljömässiga hot vilka påverkar andra aktörer förutom stater (Katzenstein 1996(a):9). En smal användning av säkerhetsbegreppet är motiverad då det torde vara i detta område som effekterna av den antimilitaristiska normen tydligast kan observeras samt för att det är också här som de flesta påstådda förändringarna i Japans politik har observerats.

1.4.1 Pacifism - antimilitarism

Det är viktigt att helt kort beröra skillnaderna mellan pacifism och antimilitarism eftersom det senare begreppet kommer att användas för att beteckna Japans säkerhets politik. En svensk definition av pacifism är ”rörelse eller ståndpunkt som tar avstånd från alla former av militärt våld äv. då det tillgrips i försvarssyfte” (Norstedts 1999). En engelsk definition ger meningen ”the belief that disputes should be settled by peaceful means and that war and violence are unjustifiable” (Oxford English Dictionary 2002). Pacifism innebär således ett fullständigt avståndstagande till alla former av våld, även i självförsvar. En svensk definitionen av ordet militarism ger betydelsen ett ”ensidigt hävdande av militära intressen”, anti ”som riktad mot den angivna företeelsen”(Norstedts 1999). En engelsk definition ger betydelsen ”the belief that a country should maintain and readily draw on a strong military capability for the defence or promotion of national interests” (Oxford English Dictionary 2002). Användandet av ordet ”pacifistiskt” för att beskriva Japans säkerhetspolitik blir problematiskt på flera sätt. Först för att det är ett dikotomt begrepp, antingen är ett land pacifistiskt eller ej, det är svårare att se gradskillnader av pacifism pga. definitionerna ovan. Japan skulle också ha slutat vara pacifistiskt i och med skapandet av SDF eftersom allt våld, även i självförsvarssyfte anses fel. Etiketten

”anti-militaristisk” är däremot inte lika värdeladdad, det är dessutom lättare att tänka sig gradskillnader i begreppet och det är därför mer lämpat för att beskriva förändringar. Vidare är det också en mer passande beskrivning av Japan eftersom landet faktiskt har ett försvar.

2 Normer och identiteter

I detta kapitel kommer de två för uppsatsen centrala begreppen, normer och identitet, att diskuteras och definieras. Kapitlet kommer även att beröra utmaningarna att operationalisera begreppen. När det gäller normer: hur vi kan se effekterna av dessa. För identitet är det problematiken att avgöra vems identitet det är vi skall studera, därför kommer betecknandet av aktörer kort att beröras.

2.1 Normer

Begreppet norm kommer här att definieras som "collective expectations about proper behaviour for a given identity." (Jepperson, Wendt & Katzenstein 1996:54). Detta är den kanske vanligast förekommande användningen i konstruktivistisk mening. Eftersom normbegreppet inte alltid är lätt att särskilja från andra sociala fenomen som idéer och institutioner är det nödvändigt att först diskutera skillnaderna med dessa andra begrepp.

2.1.1 Hur skiljer vi normer från andra sociala fenomen?

Martha Finnemore menar att det som skiljer normer från idéer är att de sistnämnda är fenomen som är mer av privat karaktär medan normer är delade och sociala, de är intersubjektiva och inte bara subjektiva. Vidare är ett definierande drag för normer att de är relaterade till ett uppförande, normer kan alltså ses som kollektivt burna idéer om beteende (1996:23). Medan idéer inte nödvändigtvis påbjuder ett visst handlande så har normer den karaktären att de fördömer vissa handlingar och fastställer lämpliga beteenden, rättigheter eller skyldigheter (Björkdahl 2002:61). Finnemore & Sikkink menar att det som skiljer en norm från en institution är graden av agglomeration, en norm är huvudsakligen begränsad till en sorts beteende medan en institution är en samlig bruk och regler (1998:891). De begreppsmässiga skillnaderna mellan normer och idéer, respektive institutioner som diskuterats ovan men även med andra begrepp som principer, identiteter, roller och regler är oklara och odefinierade. Således varierar den begreppsmässiga innebörden mellan olika konstruktivistiska forskare (Finnemore 1996:16). Samma begreppsmässiga oklarhet gäller också mellan normer och kultur, det kan tyckas vara svårt att avgöra vad som är vad. Kowert & Legro argumenterar för (precis som ovan) att en väg runt denna problematik är att fasta på normers föreskrivande egenskaper (1996:452f). Normer och identitet är begrepp som är en del av en större och mer omfattande kulturell miljö.

Det är viktigt att notera att i den mening som begreppet norm används av konstruktivister finns det inte någon koppling till vad som anses rätt eller fel i moralisk mening (Katzenstein 1996:5, Kowert & Legro 1996:485f). Norm är ett amoraliskt begrepp och det beteende som föreskrivs varierar i förhållande till relevanta aktörer/identiteter.

2.1.2 Kort normtypologi

En vanlig uppdelning av normer är i konstitutiva och regulativa normer.⁴ Konstitutiva normer fungerar som regler vilka definierar en aktörs identitet och anger vilka handlingar som får andra aktörer att erkänna en specifik identitet. Regulativa normer fungerar som en standard för passande beteende för en tidigare definierad identitet (Katzenstein 1996:5). Konstitutiva och regulativa normer skapar förväntningar om vem aktörerna kommer att vara i en specifik miljö och hur dessa aktörer kommer att bete sig (Jepperson, Wendt & Katzenstein 1996:54). Det är dock svårt att avgöra om en norm är regulativ eller konstitutiv, normer har ofta drag av båda typer.

2.1.3 Att observera normer

Eftersom normer är begrepp av abstrakt natur så är det bara möjligt att indirekt observera dessa, genom att studera effekterna av normers föreskrivande egenskaper. De två vanligaste sätten att undersöka normer är att studera aktörers handlingar eller deras kommunikation. Martha Finnemore diskuterar möjligheterna att observera normer och menar att dessa genererar ett beteendemönster som är i överensstämmelse med vad normen föreskriver (1996:23). Denna metod, som också Kowert & Legro diskuterar, går ut på att undersöka om en aktörs handlingar är i överensstämmelse med en norms föreskrifter eller ej (om inte, hur reagerar då andra aktörer). Problemet med detta angreppssätt är dock att en kränkning av en norms föreskrifter inte nödvändigtvis innebär att normen har upphört att gälla, det finns gott om exempel på normer som kränkts men fortsatt vara effektiva. Är det möjligt att avgöra vilken grad av överträdelse som undergräver en norms existens (1996:484f)?

Normer kan också komma att artikuleras i en diskurs och eftersom de är intersubjektiva och kollektivt hållna kan de bli föremål för en diskussion mellan olika aktörer. Normer kan användas för att övertyga andra aktörer att agera (eller att inte agera) och genom att hänvisa till en norm kan en aktör rättfärdiga ett visst beteende (Finnemore 1996:23). Finnemore & Sikkink menar att normer, genom

---

⁴ Det finns även andra typer av normer, tex. "evaluative norms" och "practical norms" (Katzenstein 1996(a):5 fotnot samt Kowert & Legro 1996:452 fotnotn). En annan vanlig uppdelning av normer är i internationella och nationella, skillnaderna mellan dessa är att de fungerar på olika arenor.

sin "bör-implikation" och sina kollektiva moraliska värderingar "prompt justifications for action and leave an extensive trail of communication among actors that we can study." (Finnemore & Sikkink 1998:891). De menar vidare att utan normer skulle inte stater behöva diskutera, förklara eller rättfärdiga ett visst handlande. Som ett exempel ges USA:s rättfärdigande av det fortsatta användandet av landminor i Korea som visar att USA är medvetet om den framväxande normen mot dessa vapen (ibid. 892). Ett sätt att observera normer är alltså att studera vad aktörer säger, hur de rättfärdigar eller försvarar sina handlingar. Svårigheterna med denna metod är att skilja manipulerande eller vilseledande kommunikation från sann sådan (Kowert & Legro 1996:485). Den friktion (i form av rättfärdiganden och förklaringar från den avvikande aktören samt fördömanden och kritik från andra aktörer) som uppstår när en aktör bryter mot en norms föreskrifter kan paradoxalt nog vara tecken på en norms existens. En lösning är att analysera både handlingar och tal över tiden för att undersöka normer (Kowert & Legro 1996:484).

Kowert & Legro redogör för tre huvudsakliga effekter av normer.⁵ Den första effekten är hur normer påverkar eller formar aktörers intressen, vilket motsäger realisternas och liberalisternas syn på staters intressen då dessa tas för givna. Ett exempel är staters militära interventioner i de fall där inga ekonomiska eller strategiska intressen står på spel, engagemanget genomförs snarare för att tillvarata ett humanitärt intresse. Detta gäller även normer på den nationella nivån (s462). Med andra ord styr eller påverkar olika normer hur en aktör tänker på sina intressen, för en statlig aktör kan det vara dess utrikespolitiska mål. Den andra effekten är normers påverkan på hur olika aktörer kopplar sina preferenser till ett val av politik, normer styr på så sätt vilka medel och verktyg som stater (eller andra aktörer) uppfattar som tillgängliga och passande för att uppnå sina mål (ibid. 463). Fullt tillgängliga medel undviks då de uppfattas som opassande pga. normativa begränsningar (ibid. 463f). En viss aktör kan alltså finna att vissa medel är opassande utifrån den egna identiteten men en aktör kan också riskera andra aktörers missnöje om den använder otillåtna medel. Slutligen har normer en påverkan på andra normativa strukturer, en norm som föreskriver ett visst beteende kan uppmuntra en viss identitet och vidare kan normer på olika nivåer interagera och förstärka eller försvaga varandra (ibid.:465). De två första effekterna är av regulativ karaktär, den sista har konstitutiva effekter eftersom den påverkar aktörers identitet.

Risse & Sikkink anser dock att normer (det här fallet relaterat till normer om mänskliga rättigheter) inte nödvändigtvis leder till förändringar av staters mål eller medel (en stark påverkan). Det kan också bara vara en fråga om ett instrumentellt (detta skulle vara en svagare form av normpåverkan) antagande av en norms föreskrift i syfte att få tillgång till u-landshjälp eller för att sitta kvar vid makten trots en stark inhemsk opposition (1999:10f). Stater eller andra aktörer är således inte endast passiva offer under normers föreskrifter. Som det tidigare har

---

⁵ Utifrån bidragen till antologin *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics* (1996:462)

redogjorts för ligger normers viktigaste effekt i hur de påverkar politiska aktörers intressen. Men som Kowert & Legro diskuterar så är den omvända situationen också förekommande, att aktörer manipulerar eller försöker förändra normer, och är väl medvetna om de fördelar som tillfaller den aktör som kontrollerar en norm. Även en aktörs egen identitet kan manipuleras för att främja aktörens intressen (1996:492f).

2.1.4 Utmaningar i studiet av normer

När vi nu vet vilka tecken vi skall söka efter för att finna bevis på normers existens måste vi undvika risken att vi ser tecken på normer överallt. Kowert & Legro menar att snarare än en brist på normer tyckas det finnas ett överflöd av olika normer/identiteter. I många fall kan normers påverkan var tävla med varandra eller stå i ett direkt motsatsförhållande. Hur är det då möjligt att avgöra vilken eller vilka normer som är de mest framträdande? Kowert & Legro varnar för att utan en tydlig definition och klar conceptualisering av normbegreppet kommer effekten av normer vara otydliga men framför allt, att det i efterhand är lätt att förklara och knyta ett beteende till en norm (1996:486). Därför är det viktigt att identifiera de mest betydelsefulla normerna.

Vidare blir användandet av normbegreppet problematiskt då normer används för att både förklara kontinuitet och förändring. Finnemore & Sikkink menar att normer reglerar aktörers beteende (genom att begränsa handlingsmöjligheterna) och producerar på så sätt ordning, stabilitet och struktur (1998:894). De diskuterar vidare en livscykelmodell för normer, som beskriver hur normer skapas och sedan hur de kan internaliseras, genom tre steg; norm emergence, norm cascade och internalization (ibid.:895ff). Denna modell har säkert sina meriter i att förklara hur normer uppstår och förändrar aktörers handlande men den säger inget om hur normer förfaller. Enligt Kowert & Legro används därför ofta externa (till norm eller kultur) krafter för att förklara förändringar i en viss kultur, någon form av genomgripande systemchock som ett krig t.ex. (1996:488).

Konstruktivistisk teori bister således i att den inte redogör för normers vidare levnadslöpp och förändring. Hur avtar verkan av normer, finns det några tecken? Olika normer kan i sig själv vara orsak till förändring, genom normers preskriptiva egenskaper kan de påverka aktörers mål och intressen och med vilka medel aktörer försöker uppnå dessa. Men när en norm, genom sina preskriptiva egenskaper, istället är orsaken till varför ett visst mönster består, är det svårare att förstå ett förändrat beteende som går emot denna norm.

Konstruktivismens kritik av realismen handlar mycket om den senare teorins oförmåga att se betydelsen av sociala faktorer i världspolitiken. Konstruktivismen påstår inte att materiella faktorer är oviktiga, därför är det följaktligen också av intresse att kort beröra kopplingen mellan normativa och materiella världen. Kowert & Legro, som uppmärksammar denna koppling, menar betydelsen av materiella faktorer för normer dock ofta ignoreras eller glöms bort. Men normer och andra sociala fenomen delar existensen tillsammans med materiella fenomen och mänskliga aktörer (1996:490). "...the influence of norms may be related to

the characteristics of the material structures in which they are embedded or the qualities of the actors that adopt or promote them.” (Kowert& Legro 1996:490f) Normer som stöds av USA är mer sannolika att få fotfäste än normer som stöds av svagare aktörer.(Ibid.:1996:491). Ett talande exempel på sambandet mellan materiella strukturer och normer samt aktörers möjlighet att använda normer i sina egna syften, är hur Iraks användande av kemisk krigföring mot Iran (Iran-Irak kriget 1980-1988) inte kom att uppmärksammas av det internationella samfundet. De stora vapenleveranserna från västerländska stater till Saddam Husseins regim påverkades inte heller. Trots att det fanns en tydlig norm mot användandet av kemiska vapen som kom Irak agerande att ignoreras kanske pga. Irans identitet som skurkstat.

2.2 Identitet

I föregående avsnitt (1.2) diskuterades regulativa normer och hur dessa normer påverkar aktörers medel och mål. Konstitutiva normer är en annan typ av norm som definierar en aktörs identitet. Precis som regulativa normer är identiteter intressanta då de kan förklara aktörers intressen och mål. Uppfattningen att staters intressen och handlande i grunden formas av staters identitet är ett av konstruktivismens viktigaste bidrag till studiet av internationell politik (Finnemore & Sikkink 2001). Statsidentitetens centrala betydelse ligger således i hur den formar och skapar staters intressen. En del intressen är allmänna, som t.ex. överlevnad och en grundläggande nivå av fysisk välfärd, men många intressen är en produkt av en specifik konstruktion av självidentitet i relation till hur andra aktörer uppfattas (Jepperson, Wendt & Katzenstein 1996:60). Neorealister kännetecknas däremot av att de ser staters självintresse och suveräna karaktär som för given och att det är strukturer som bestämmer aktörers agerande. Detta resonemang förstärks ytterligare av användandet av analogier hämtade från mikroekonomin, som ser aktörers egenskaper som exogent givna. Enligt detta neorealistiska synsätt så har stater oproblematiska identiteter och intressen. Vidare så ges materiella egenskaper den största rollen i att förklara strukturer (Jepperson, Wendt & Katzenstein 1996:42f). En definition av identitet blir ”en form av självbild, utifrån en aktörs syn på sig själv och i relationen med andra aktörer”.

Enligt Jepperson, Wendt & Katzenstein är identitetsbegreppet hämtat från socialpsykologin där det används för att beteckna de bilder av individualitet och särprägel som en aktör besitter och projicerar, som formas över tiden i relationen med andra aktörer, de ömsesidigt konstruerade och ständigt utvecklande bilderna av ”själv” och ”andra”. Liknelsen att stater kan sägas besitta en identitet och ett ”själv” kan tyckas vara lite ansträngd. Författarna menar dock att nationer skapar och projicerar kollektiva identiteter och att stater agerar som aktörer, det finns en mängd litteratur kring nationell identitet och statssuveränitet (Jepperson, Wendt &

Katzenstein 1996:59). Wendt använder sig genomgående av en antropomorfisk⁶ analogi mellan individer och stater. Han motiverar detta med att analogin är accepterad i studiet av IR men också eftersom "states are collectives of individuals that through their practices constitute each other as 'persons' having interests, fears and so on." (1992:397). Han medger dock att detta inte är en färdigutvecklad teori utan att den behöver ta till sig rön från grupp psykologi och organisations teori.

2.2.1 Kroppsliga och sociala identiteter

Alexander Wendt diskuterar en uppdelning av identitetsbegreppet i kroppsliga identiteter och sociala identiteter. Den förstnämnda definierar Wendt som "the intrinsic, self-organizing qualities that constitute actor individuality." (Wendt 1994:385). För en organisation är det individerna som ingår i denna, dess fysiska resurser och de delade övertygelserna och institutionerna som genom vilka individerna fungerar som ett "vi". Vidare menar Wendt att en kroppslig identitet genererar fyra grundläggande intressen hos en stat; fysisk säkerhet, ontologisk säkerhet, erkännelse som en aktör och utveckling, intressen som ligger som grund för handling (ibid.:385). En social identitet är de meningar/betydelser en aktör ger sig själv som ett socialt objekt, dvs. i relationen med andra aktörer i en social struktur, och hjälper aktören att avgöra vem den är i en situation. En aktör kan flera olika sociala identiteter men den har bara en kroppslig identitet (ibid.:385). Sociala identiteter skapar intressen utifrån en specifikt konstruerad självbild i relation till den uppfattade identiteten hos andra aktörer. En aktörs intressen är således ett resultat av vem de är i förhållande till andra aktörer (Jepperson, Wendt & Katzenstein 1996:60). Förändringar i en identitet kan därför orsaka hastiga och påtagliga förändringar i intressen som former staters säkerhetspolitik (ibid.:61). Det kanske mest tydliga exemplet är hur Sovjetunionens fall nästan över en natt, drastiskt ritade om den säkerhetspolitiska världskartan. Det kausala sambandet ser således ut på följande sätt:

identitet → intressen → politik

Utifrån samma logik borde en ändring i en stats intressen/politik därför också kunna observeras i statsidentiteten. Precis som i relationen till föreskrivande normer är inte aktörer passiva slavar utan kan också bedriva identitets politik.

2.2.2 Nationell identitet / statsidentitet

Nationell identitet och statsidentitet används ofta utan någon särskiljning. Nation syftar på en grupptillhörighet baserad på faktorer som etnicitet, språk eller liknande faktorer och en nationell identitet är då en kollektiv självbild som utgår

---

⁶ -att tillskriva mänskliga egenskaper

från dessa faktorer. Stat är ”ett lands regering och de centrala verk och myndigheter som är direkt underställda denna (Norstedts 1999).⁷ Därför kommer fortsättningsvis statsidentitet användas som en benämning på den självbild som främst utgår/kretsar kring från de institutioner som utgör staten.

2.2.3 Oklara identiteter

Finnemore & Sikkink menar att trots identitetsbegreppets betydelse för konstruktivistisk teori så är det ett odefinierat begrepp, det saknas en konsensus kring en definition av vad en statsidentitet är och vilket urval av betydande statsidentiteter som kan existera vid en given historisk tidpunkt. Den gemensamma uppfattningen är att staters identitet konstrueras i den sociala miljö som utgörs av internationell och nationell politik men någon gemensam definition av begreppet saknas. Den stora skiljelinjen går mellan de (främst Wendts systemiska konstruktivism) som anser att den internationella miljön formar staters identitet och andra som anser att den nationella miljön är viktigast. Bristen på en klar definition har gjort att identitetsbegreppet har blivit ett allomfattande begrepp som används till att förklara en rad olika situationer (Finnemore & Sikkink 2001:398f). Vissa konstruktivister som Wendt ser stater som enhetliga aktörer, i liket med realismen (1994:385). Väljer man däremot att se staten som ett kollektiv av olika aktörer, t.ex. när det gäller formulerandet av statens intressen och dess utrikes- och säkerhets politik, blir begreppet statsidentitet mer problematiskt eftersom det finns en uppsjö av olika aktörer som kan ha en tänkbar påverkan på en stats utrikes- och säkerhetspolitik. Det är därför av stor vikt att få klarhet i vad som menas med en ”aktör”.

2.2.4 Vems identitet? -det analytiska valet av aktör

Fredrick Frey belyser ett centralt, men ofta understuderat, analytiskt val: betecknandet av aktör. Betecknandet av aktör innefattar en rad centrala beslut som får ett stort inflytande på karaktären och resultat av en politisk analys (1985:129). Ur ett analytiskt perspektiv ter sig en värld av stater väldigt annorlunda från en värld där aktörer som transnationella rörelser, multinationella företag, regioner och kulturellt eller ideologiskt baserade grupper också ingår (ibid.:131). Frey definierar en politisk aktör som “...any sentient entity whose actions can affect or respond to the actions of other actors-any sentient entity that can participate in power relations,...” (Frey 1985:129) Aktörsbegreppet måste omfatta såväl individer (i det att de agerar i en roll eller innehar en viss position) som de största sammanhängande kollektiven (ibid.:128). Betydelsen av aktörs betecknandet är av högsta relevans när det gäller att undersöka intressen - ”Which interests and issues

---

⁷ en alternativ mening av ”stat” är rike men den innebörden kommer inte att undersökas vidare.

are conceived, articulated, and (possibly) aggregated depends heavily on the kinds of actors seen to man the political stage.” (Frey 1985:136)

Hur skall vi då gå tillväga i betecknandet av en politisk aktör? Frey beskriver två metoder för att underlätta det analytiska valet av aktör. Den första går ut på att välja en aktör utifrån faktorer som maximerar möjligheterna att förutse aktörens politiska beteende i det aktuella sammanhanget. Om en aktör betecknas som ”konservativ” eller ”stridslysten” så menar Frey att vi har en bättre förståelse för vad vi kan vänta oss av från aktören i olika relevanta situationer (1985:140) Den andra metoden utgår ifrån aktörens påverkan, om vi vet att en aktör är ”statsöverhuvud” eller ”hegemon” så kan man med stor säkerhet utgå ifrån att vad denna typ av aktör än gör så kommer det vara av stor betydelse för omgivande aktörer (ibid.:141).

3 Japan -en militärmakt att räkna med?

Detta kapitel ämnar undersöka den antimilitaristiska normens påverkan på Japans säkerhetspolitik. För att göra detta kommer input och output till försvarsmakten att undersökas samt hur denna har använts. Den antimilitaristiska normen har sin kanske tydligaste förankring i den japanska konstitutionens artikel 9.⁸

Oavsett betydelsen av andra faktorer, sociala såväl som materiella, för Japans säkerhetspolitik, så har det nära förhållande med USA onekligen haft ett stort inflytande. Utan USA:s beskydd, då som nu, är det inte troligt att en antimilitaristisk norm skulle ha fått samma fotfäste som den faktiskt har. USA:s aktiva stöd möjliggjorde Japans fenomenala ekonomiska återhämtning och Japan kom att knytas till USA i en försvarspakt som har förnyats allt eftersom åren har gått. Japan står idag fortfarande under USA:s beskydd, som har ett flertal militärbaser i Japan.⁹

3.1 Försvarsutgifter

Japans militärbudget användas ofta som ett bevis på att Japan också är en militär stormakt och landet har obestriddligen en stor försvarsbudget i absoluta termer pga. dess starka ekonomi och i förhållande till andra stater. Enligt SIPRI är den japanska försvarsbudgeten den fjärde eller åttonde största i världen år 2005, beroende på vilken metod som används (Stålenheim mfl. 2006:295). Japans försvarsutgifter har länge varit begränsade till 1 % av BNP (tidigare var denna begränsning lagstadgad men är nu en informell begränsning som likväl följs). Så länge som den japanska ekonomin växte, ökade försvarsbudgeten i motsvarande grad men efter den japanska finanskrisen på 90-talet har försvarsbudgeten i stället stagnerat (Griffin & Blumenthal 2005:5). Tabell 3.1 nedan visar hur de japanska försvarsutgifterna har utvecklats under perioden 1991-2004.

---

⁸ Den japanska konstitutionen har varit föremål för mycket diskussion sedan den skrevs och idag finns det ett konsensus (inte minst inom regeringspartiet) att den behöver revideras. Detta brukar tas som ett tecken på att Japan kommer att göra sig av med artikel 9 och dess begränsningar på Japans försvar och säkerhetspolitik. Men den intressanta frågan angående en revision är inte om eller när den kommer att äga rum utan vilken typ av revision som är aktuell. För en utmärkt översikt av denna debatt se Hook & McCormack. 2002. "Japan's Contested Constitution – Documents and Analysis.

⁹ Se Miyashita 2007 för en diskussion om kopplingen mellan materiell faktorer och normer.

Tabell 3.1 Utvecklingen av Japans försvarsutgifter under perioden 1991-2005. Index för år 1991 är 100

1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
102,4	103,5	104	105	107,1	107,6	107,4
1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
107,6	108,3	109,4	110,6	110,8	110	109,2

Källa: SIPRI <http://www.sipri.org>

Under perioden 1980 - 1991 så ökade motsvarande index¹⁰ till 209 år 1991, den största ökningen skedde i samband med att Japans ekonomi ständigt växte (Abe, Shindo & Kawato 1994:107). Den informella begränsningen av försvarsutgifterna till en procent av BNP har hållit de japanska försvarsutgifterna på en stabil nivå, det är inte tal om någon drastisk ökning.

Japans försvarsbudget omfattar idag även kostnader för de amerikanska trupperna som är stationerade i Japan (Drifte 1996:73). Vidare utgörs en ovanligt stor del av försvarsbudgeten av personalkostnader, 1996 uppgick de till 45 % av budgeten (Drifte 1996:73).

Elisabeth Sköns, ansvarig för SIPRIs projekt för militära utgifter och vapentillverkning, menar att ett användande av försvarsbudgeten som mätstock är problematiskt eftersom den bara är en input, den kan bara visa kostnaderna för militära aktiviteter och en hur en regering prioriterar mellan militärutgifter och andra utgifter. ”There is no direct link between the input of financial resources into the military sector (military expenditure) and the output in terms of military capability, military strength or military security.” (Sköns 2005:7) Sköns argumenterar vidare för att försvarsbudgeten är en dålig måttstock förenad med en rad mätproblem, stater kan t ex. gömma försvarsutgifter under andra budgetposter, eller de kan finansieras utanför statsbudgeten genom försäljning av råvaror (Chile finansierade sin vapenimport delvis genom att sälja koppar, utan att det redovisades i statsbudgeten.), eller genom affärsverksamhet ägd av försvarsmakten (Sköns 2005:7f). Kvantitativ information kan lätt missbrukas eller fel användas eftersom den verkar så precis (SIPRI 2006:259). Det är dock vanligt att ett lands försvarsutgifter används som ett bevis på landets försvarsförmåga, hotet som det utgör eller t.o.m. dess intentioner. Men ett lands militära styrka eller förmåga är inte bara en enkel funktion av finansiella eller militära inputs och därför måste en uppskattning av ett lands styrka se till en rad andra faktorer (ibid.. s259).

Jennifer Lind menar att många bedömare tenderar att underskatta Japans försvarsutgifter då de använder sig av procent av BNP som mått. Hon menar i stället att summan av de totala försvarsutgifter (justerat för köpkraft) är ett bättre mått som då placerar Japan på andra eller tredje plats i världen (2004:95). Men att använda köpkraftsparitet som mått har också sina problem, då det kan ge en missvisande bild, uppemot 10 gånger av vad en viss budget kan köpa på den internationella marknaden. En annan svaghet med köpkraftsparitet är dess varierande pålitlighet som ligger i hur det räknas ut (Sköns E. Mfl 2005:319).

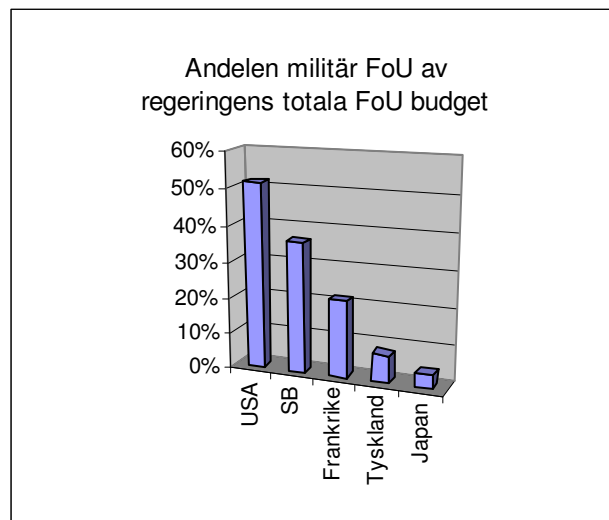
¹⁰ Där index för 1980 är 100.

3.1.1 Den japanska försvarsindustrin

Som vi sett är storleken på försvarsbudgeten en dålig indikator eftersom den inte säger något om outputen i militär förmåga. Därför är det också av intresse att kopplingen till den civila industrin i Japan och även undersöka vapenexporten.

Japans försvarsindustri är väldigt ineffektiv pga. landets restriktiva vapenexport och uttalade antimilitaristiska hållning. Enligt Gen Yamamoto så kännetecknas vapenindustrin av en oligopolliknande marknadssituation, de tio största företagen i Japan står för mer än 60% av försvarskontrakten. Detta är ett resultat av att andelen av regeringens totala budget för FoU som går till militär FoU är internationellt sett väldigt låg (se diagram 3.1 nedan), trots de höga risker och kostnader som är förknippade med denna forskning. Således är det endast de större företagen som kan spendera resurser i form av tid o pengar sådan FoU (Yamamoto 2004:23). Det skall dock tilläggas att det är svårt att skilja militär FoU från civil sådan så att endast

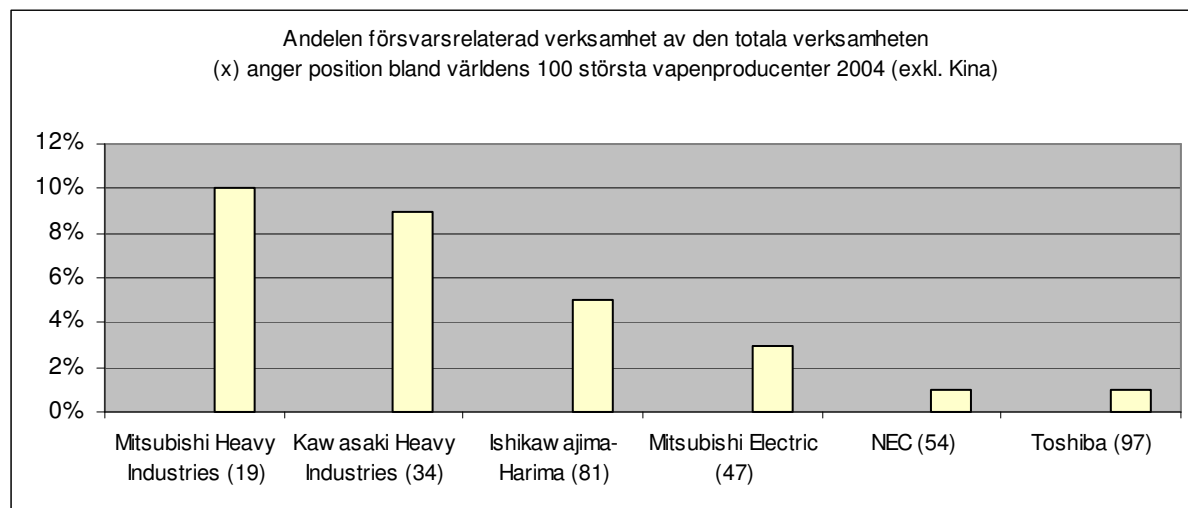
Diagram 3.1

Källa: OECD 2003 (Yamamoto 2004:23)

Vidare är den försvarsrelaterade verksamheten en marginell del av den totala verksamheten för de japanska företag (undantaget flygindustrin) som är aktiva i försvarssektorn (Yamamoto 2004:23). Detta framgår av diagram 3.2 nedan som också visar att japanska företag inom försvarsindustrin inte spelar någon framträdande roll på den globala vapenmarknaden.

Diagram 3.2

Källa: SIPRI Yearbook 2002 (Yamamoto 2004:23),
SIPRI 2006:421f

De japanska företagens svaga position på den globala vapenmarknaden är ett resultat av Japans totalförbud mot vapenexport som har funnits sedan 1976, dock med vissa undantag. Det förekommer en betydande export av så kallade "dual use" produkter (Ballantyne 2005). Ett annat undantag har gjorts för att möjliggöra ett samarbete med USA för att utveckla ett försvar mot ballistiska missiler (BMD) (Ministry of Foreign Affairs 2005:130). Ur ett internationellt perspektiv är Japans vapenexport en obetydlig företeelse, Japan finns inte med på SIPRIS lista över världens 66 största vapenexporterande länder 2001-2005 (SIPRI 2006:481f). Förbudet mot vapenexport har gjort det svårt för japanska företag att samarbeta med utländska partners samt har lett till korta produktionsserier¹¹ vilket har gjort det svårt att få ekonomi i produktionen. Denna situation fördyrar produktionen och utvecklingen av materiel till det egna försvaret. Således har Japan världens dyraste stridsvagnar och stridsflygplan (Griffin & Blumenthal 2005:5). Enligt www.globalsecurity.org så finns det uppskattningar som menar att japanska försvarsfordon kostar 3-10 gånger så mycket som jämförbara amerikanska, samma skillnader finns när man jämför med materiel från England, Frankrike, Tyskland eller övriga Europa. Satt i relation så förmodas rysk materiel kosta 30% mindre jämförbar amerikansk. Givet dessa skillnader så är det mer rimligt att anta att Japans försvarsutgifter är i nivå med Syd Korea eller Taiwan (<http://www.globalsecurity.org/military/world/japan/budget.htm> 150307).

Japan saknar i relevant betydelse motsvarigheten till ett militärindustriellt komplex, något som torde vara vanligt förekommande i militära stormakter och utmärkande för en militariserad stat. Satt i relation till Japans civila industri, som måste anses som extremt effektiv och konkurrenskraftig, framstår ineffektiviteten

¹¹ Eftersom den enda marknaden är den egna hemmamarknaden.

inom den inhemska försvarsindustrin som anmärkningsvärd¹². Trots att det finns en stor potential att exportera till världsmarknaden och på så sätt effektivisera den egna produktionen har man medvetet valt avstå från att göra det. Den låga prioriteringen av militär FoU, försvarssektorns underordning till civil produktion i de japanska företagen och den begränsade vapenexporten är faktorer som tillsammans med en stagnerad försvarsbudget är medvetna politiska beslut. Var för sig säger ovanstående faktorer inget, men blir tillsammans en del av ett större mönster av politisk styrda begränsningar av försvarsutgifter, förbud mot vapenexport etc.

3.2 Militär output

Eftersom en analys av input, i form av ekonomiska medel, är förknippad mätproblem och säger i sig inte något om output i form av militär styrka bör vi också vända vår uppmärksamhet mot den faktiska styrkesammansättningen av SDF och hur denna har använts.

3.2.1 SDF -en offensiv eller defensiv styrka?

Japan är pga. sin ekonomiska styrka onekligen ett land med en tekniskt sofistikerad försvarsapparat som ibland beskrivs som en av de mest välutrustade i världen. Även om det är rent konceptmässigt möjligt att tänka sig en uppdelning av militär utrustning i defensiv och offensiv materiel så är det något som är svårt att göra i praktiken. Därför problematiskt att avgöra huruvida en styrka är offensiv eller defensiv eller överhuvudtaget göra en bedömning.

Jennifer Lind argumenterar för att Japan har en stark försvarsmakt, inte bara utifrån storleken på landets försvarsbudget, utan också en rent konkret utifrån den utrustning man har. Speciellt Japans flygvapen och flotta är väldigt starka (Lind 2006).

Japans förmåga till militär ”power projection”¹³ är begränsad och även om Japan uppvisade förmågan på det humanitära området vid katastrofhjälpen till Tsunamin 2004 så saknar Japan förmågan att i en större skala.¹⁴ ”Japan's posture is a defensive one, with no weapons of mass destruction, no long-range bombers, no middle or long-range missiles, no aircraft carriers and no nuclear submarines.”

---

¹² Ett talande exempel, Toyota är idag världens största biltillverkare och gör den största vinsten av alla tillverkare.

¹³ ”(DOD) The ability of a nation to apply all or some of its elements of national power - political, economic, informational, or military - to rapidly and effectively deploy and sustain forces in and from multiple dispersed locations to respond to crises, to contribute to deterrence, and to enhance regional stability.” <http://www.dtic.mil/doctrine/jel/doddict/data/p/04175.html> mars 2007

¹⁴ Som för övrigt var Japans största internationella insats sedan andra världskriget (Sydsvenskan 25/1-2005)

(<http://www.globalsecurity.org/military/world/japan/budget.htm> 150307). Det skall dock tilläggas att Japan håller på att öka sin förmåga till militär power projection genom innehavet av en viss typ av marinfartyg av Osumi klass. Enligt Globalsecurity.org så väckte dessa fartyg stor uppståndelse bland Japans grannar då de liknar små hangarfartyg, något som de på ritbordet också var tänkta att bli. Detta sågs dock som politisk omöjlighet och ritningarna omarbetades till dagens konfiguration, som ger Japan förmågan att skydda sina yttre öar, evakuera civila vid naturkatastrofer samt större förmåga att delta i fredsbevarande operationer (<http://www.globalsecurity.org/military/world/japan/osumi.htm>).

Nästa generations fartyg av samma typ, som klassificeras som en ”helikopter jagare”, är redan på väg. Det är en definitionsfråga om detta är ett hangarfartyg eller ej, det skall dock endast föra med sig helikoptrar (<http://www.globalsecurity.org/military/world/japan/ddh-x.htm>).

Japans försvarsmakt måste ses mot den bakgrund som den är tänkt att användas. Då Japan är extremt omvärldsberoende, så kan man anse att styrkan har en rent defensiv konfiguration, för att försvara Japans utsatta försörjningsleder, därav satsningen på flottan och flygvapnet¹⁵. Innehavet av en viss typ av utrustning eller en viss styrkesammansättning kan säga något, men inte allt, om hur denna styrka skall användas. Det är svårt att göra en objektiv bedömning av en stats militärmakt. Fiendskap är trots allt en social relation, så det ligger i betraktarens öga att avgöra om en viss militär styrka är ett hot eller ej. Japans defensiva styrkesammansättning är återigen ett resultat av politiska beslut, enligt konstitutionen Japan får inte inneha offensiva vapen men vad som är defensivt är en tolkningsfråga (<http://www.globalsecurity.org/military/world/japan/ddhx.htm>).

Det ultimata stormaktsbeviset är idag kanske kärnvapen (Drifte 1996:77).¹⁶ Japan saknar för tillfället kärnvapen men måste i likhet med en rad andra stater, däribland Sverige, anses vara en tröskelmakt eftersom kunskapen, tekniken och resurserna för att bygga kärnvapen finns.¹⁷ Det skulle inte ta allt för lång tid för Japan att bli en kärnvapenmakt, från några månader till något år och därför sägs Japan ofta vara en de facto kärnvapenmakt. Men trots Nord Koreas kärnvapenprogram och missiltester över Japan så har detta inte lett till någon seriös diskussion i Japan om landet skall tillverka egna kärnvapen och den så kallade ”tre nej principen”¹⁸ gäller fortfarande. Japan hade redan på 70-talet förutsättningarna för en större kärnvapenarsenal men konstitutionen och det japanska folkets kärnvapenallergi förhindrade allt annat än tanken på ett sådant val (The Japan Times 120504).

---

¹⁵ Japan är extremt omvärldsberoende för import och export och eftersom Japan är ett örike måste huvuddelen av transportererna ske sjövägen (Cooney 2007:50f,69).

¹⁶ Världens (mer eller mindre) officiella kärnvapenmakter är USA, Ryssland, Kina, Frankrike, Storbritannien, Pakistan, Indien, Nord Korea samt Israel.

¹⁷ Japan disponerar också över utmärkta möjligheter att ”leverera” dessa atomvapen genom sitt väl utbyggda satellit och rymdprogram (Kunii 2003).

¹⁸ (nej till att tillverka, nej till att inneha och nej till att tillåta kärnvapen på Japansk territorium –den tredje principen har dock kränkts ett antal gånger av USA).

3.3 Japans militärmakt i praktiken

Då en analys av input och output till den japanska försvarsmakten inte säger något om hur denna makt faktiskt används är därför viktigt att undersöka hur Japan faktiskt har använt denna resurs (säkerhetspolitiskt medel), eftersom detta kan säga oss något om vilka mål den japanska staten kan tänkas ha.

3.3.1 Första Gulfkriget

Efter Första Gulfkriget kom Japan att motta massiv kritik för man endast bidrog med finansiella medel och för att ett så stort land som Japan inte tog större ansvar, speciellt då Japan är extremt beroende av olja från mellanöstern. Japan ansågs vara en freerider och anklagades för att utöva s.k. ”chequebook diplomacy”. Faktum var att redan 1990 (innan stridigheterna hade blossat upp) försökte den sittande regeringen få igenom ett lagförslag som skulle möjliggöra ett japanskt deltagande men förslaget gick aldrig igenom, pga av bristande stöd, både politiskt och från allmänheten (Hook mfl.2001:323). Efter det första Gulfkriget hade den inhemska opinionen förändrats och genom den s.k. ”PKO law”¹⁹ så blev ett japanskt deltagande i fredsbevarande operationer en möjlighet. Kambodja kom att bli den första insatsen för att sedan följas av Mozambique, Rwanda, Golanhöjderna och Öst Timor. Dock kom insatserna att vara väldigt hårt reglerade i samma lag. Exempel på de roller Japan inte fick ta på sig i fredsbevarande operationer var insatser i operationer som innebar övervakning av vapenvila, stationera trupp i eller övervakning av demilitariserade zoner, kontroll av vapeninförsel, insamlande, förvaring och destruktion av övergivna vapen (Hook mfl. 2001:324). Vidare fanns fem krav på omständigheterna vid en insats av SDF. De stridande parterna måste vara ense om en vapenvila, parterna måste vara godkänna en japansk insats, den japanska styrkan måste var opartisk i konflikten och användandet av vapen var begränsat till självförsvars syften. Kunde inte något av dessa krav uppfyllas skulle Japan avbryta insatsen (Hook mfl 2001:324). Japan fick mycket kritik för att man pga. alla restriktioner inte kan bidra särskilt effektivt.

3.3.2 Andra Gulfkriget och kriget mot terrorismen

Efterdyningarna av terrorattacken den 9/11 och det andra Gulfkriget har i likhet med det första Gulf kriget, blivit händelser som ytterligare har gett upphov till en ny politik. Japan kom att skicka trupp till återuppbyggnaden (eller ockupationen) av Irak samt att bistå i kriget mot terror (Afghanistan). Det

---

¹⁹ Peace Keeping Operations

japanska deltagandet i Irak är unikt på så sätt att det är det första utanför ett FN mandat, men i likhet med tidigare japanskt deltagande i fredsbevarande operationer så är insatsen även här väldigt hårt reglerad till en icke-stridande roll, fokuserad på humanitärt bistånd och återuppbyggande. Majoriteten av den japanska truppen är icke-stridande personal plus en liten beväpnad vaktstyrka. Den japanska styrkan har så strikta s.k. ”rules of engagement”²⁰, att den måste vaktas av soldater från Storbritannien, Australien och Nederländerna (Griffin & Blumenthal 2005:3). Pga. dessa kraftiga restriktioner har den japanska insatsen i Irak kritiserats för att inte åstadkomma särskilt mycket (Takeharu 2005).

Även Japans bidrag i kriget mot terror har varit begränsad till en understödjande roll. Sedan december 2002 har Japan haft en flottilj stationerad i Indiska Oceanen vars roll har varit att förse koalitionen sjöstridskrafter med bränsle och förnödenheter. I likhet med Japans närvaro i Irak så har denna insats blivit väldigt problematisk då den kräver en väldigt kreativ tolkning av artikel 9 för inte vara okonstitutionell (Griffin & Blumenthal 2005:2). Japans bidrag kan som tecken på ett mer självsäkert agerande eller som en symbolisk gest. En viktig faktor som glöms bort att varje insats har krävt att en Special Measures Law godkänns av det japanska parlamentet för att tillåta premiärministerns önskan att sända SDF på ett utlandsuppdrag (Konishi 2007). Det finns följaktligen en stark politisk nödbroms inbyggd i den politiska processen som möjliggör en fortsatt civil kontroll av militären.

3.3.3 Japans dåliga grannsämja -Nord Korea och Kina

Vid sidan av fredsbevarande operationer och kriget mot terrorismen så har SDF huvuduppgift varit, precis som alla andra försvarsmakter, att skydda det egna territoriet. Japan är omgivet av stater är mer eller mindre militariserade; Taiwan, Kina, Nord- och Syd Korea samt Ryssland, det finns dessutom en rad pyrande konflikter kors och tvärs mellan de olika staterna.²¹ Ur ett japanskt perspektiv så utgör Nord Korea och Kina de största hoten. I takt med att Kinas ekonomi har växt explosionsartat så har detta möjliggjort allt större och större satsningar på försvaret (Stålenheim 2006:295). Det är dock svårt att avgöra omfattningen av satsningarna pga. av bristande öppenhet, men klart är att Kina satsar på att bli en global supermakt. Nord Korea som däremot lider av ekonomisk stagnation, är ett större reellt hot pga. dess oberäknelighet. Landet har ett aktivt missilprogram, något som Japan fått erfara vid ett antal tillfällen²², och nyligen också kärnvapen. Ett antal japaner har kidnappades i syfte att träna upp Nord Koreanska spioner och 1999 beskötts Nord Koreanska spionfartyg av Japanska flottan (Hook & McCormack 2001:32)

---

²⁰ När, var och hur våld får användas t ex. i fredsbevarande operationer.

²¹ Ryssland – Japan: Norra territorierna, Japan – S Korea, Taiwan – Kina, S Korea – N Korea, Japan – N Korea

²² 1993, 1998 (då en missil flög över Japan) och 2006

Japan är idag under skydd av USA kärnvapenparaply och de båda länderna samarbetar intimt om ett Anti Ballistiskt Missil system. Ur ett kinesiskt eller nordkoreanskt perspektiv så sätter ett japanskt missilförsvar maktbalansen ur spel. Vilket kan få till följd att dessa länder i stället utökar och satsar mer resurser på sina missilprogram för att överkomma det övertag som ett missilförsvar skulle ge (Cha 2003:474). Det finns en klar potential till ett klassiskt säkerhetsdilemma, Japans handlande ses här genom en lins som ger bilden av ett Japan som rustar upp och återmilitariserar.

De förändringarna, som Japans internationella insatser innebär, är i linje med den senaste National Defense Program Guidelines från 2004 som förordnar en ny roll för JSDF. Ett traditionellt invasionsförsvar kan inte skydda Japans totala säkerhet utan det (NIDS 2006:233). Japan skall enligt NDPG 2004, frivilligt och aktivt delta i vad som kallas "international peace cooperation activities".²³ Ett japanskt deltagande skall ske inom de ramar som konstitutionen föreskriver och på ett sätt som utesluter våld. Om man ändå skulle komma att delta i en operation som innefattar våld så skall Japan "...play an auxiliary and complementary role in the international cooperation framework to achieve the objective without any activity that could be legally regarded as integrating the use of force, which is the basic principle of SDF overseas activities." (NIDS 2006:242).

Japans deltagande i FN:s fredsbevarande operationer samt i kriget mot terrorism tas som bevis på mer aktiv japansk säkerhetspolitik. Dessa operationer är historiska på så vis att det är första gången sedan Andra Världskriget som japanska soldater sänds utomlands. Japans grannländer och övriga länder i Asien som ockuperades av Japan under kriget ser med stor misstänksamhet på denna utveckling.²⁴ Men förändringarna beror mycket på internationella påtryckningar, kritiken efter det Första Gulfriget samt påtryckningar från USA att delta i kriget mot terrorism.²⁵ Men trots stora de stora förändringar så har den antimilitaristiska normen har satt tydliga avtryck i det japanska agerandet, trots få andra begränsningar och så visar de japanska insatserna en stor återhållsamhet som är svår att förklara. Det är också möjligt att se deltagande i fredsbevarande operationer som något av en norm, för att passa in i rollen/identiteten av en modern och civiliserad stat så är det nödvändigt för en resursrik stat som Japan att bidra till dessa operationer med mer än bara pengar.

---

²³ "activities that the nations of the world cooperatively undertake to enhance the international community for the purpose of improving the international security environment (NiDS 2006:241).

²⁴ Singapores före detta premiärminister, Lee Kuan Yew, sägs ha kommenterat Japans allt mer aktiva politik med ett uttalande som kärnfullt fångar bilden av Japan i södra och östra Asien - "Call it PKO if you like -the overseas dispatch of the Self-Defense Forces is still like offering whiskey bonbons to an alcoholic".

²⁵ USA men även Japans strävan att få en permanent plats i FN: s säkerhetsråd kan antas ligga bakom.

4 Japans statsidentitet

Ofta pekas det på en växande japansk nationalism, militarism, revisionism och högerextremism som ett tecken på hur Japan håller på förändras till en militariserad stormakt. Det går inte att förneka att det finns sådana strömningar i Japan, även i regeringskretsar (inom LDP²⁶). Japanska premiärministrars kontroversiella besök av den så kallade Yasukuni helgedomen²⁷ och det faktum att det finns japanska skolböcker i historia som skönskriver Japans mörka förflutna, har orsakat stora protester, främst i Korea och i Kina. Det är därför viktigt att granska ovanstående händelser i detalj för att pröva vilken betydelse dessa händelser har fått. Vidare är det också av intresse att undersöka hur pass representativa dessa åsikter är i Japan idag, vilken spridning och stöd de har hos allmänheten.

För att studera en identitet är det nödvändigt att koppla denna till en aktör. Som det diskuterades i tidigare (2.2.4) angående om betecknandet av aktör så innebär detta flera viktiga val som får ett avgörande inflytande på resultatet. Tänkbara aktörer i Japan är regeringspartiet LDP, byråkratin t.ex. utrikesministeriet (MOFA) och finansministeriet (MOF). Jag kommer här fortsättningsvis koncentrera mig på LDP, då det uppfyller båda av Freys kriterier (se 2.2.4) för att bestämma om en aktör är relevant att studera: förutsägbarheten av aktörens politiska beteende samt aktörens påverkan på andra.

Valet att studera den japanska allmänhetens inställning till nationalism genom opinionsundersökningar kan tyckas vara ett sätt att få en hög reliabilitet men tveksam validitet.²⁸ Den allmänna opinionens påverkan på ett lands säkerhetspolitik kan uppfattas vara av litet intresse och kvalificerar sig verkligen folket som en politisk aktör? Men Japan är otvetydigt en demokrati och makten vilar slutligen hos medborgarna som har möjligheten att tillsätta och avsätta sina makthavare.²⁹ Vietnamkriget ledde till så stora inre motsättningar i USA att det kom att bli en avgörande orsak till att USA drog sig ur kriget, trots de militära framgångarna. Richard Nixon gick till val 1968 med frasen ”peace with honour”, och fick ett mandat att ta USA ur kriget. Premiärminister Eisaku Sato (1964-72) från LDP, som allmänt uppfattades som en hök i försvarsfrågor, tog initiativet till

---

²⁶ Liberal Democratic Party

²⁷ Yasukuni helgedomen i Tokyo är det spirituella hemmet för alla japanska soldater som har dött i strid sedan 1867. Det som gör helgedomen kontroversiell är 14 klass A krigsförbrytare också är begravda här samt att helgedomen och det anslutande museet har tydlig revisionistisk historiesyn.

²⁸ jmf. Lundquist 1993:99

²⁹ Artikel 15 ”(1) The people have the inalienable right to choose their public officials and to dismiss them.”

Japans ”tre nej politik” till kärnvapen som en reaktion till den allmänna opinionen (Lieggi, Wuebbles 2003). Något som han senare fick Nobels fredspris för 1974. En stats säkerhetspolitik kan vara en inrikespolitisk fråga som i slutändan bestäms av medborgarna.

Precis som i analysen av Japans antimilitaristiska norm så berörs identitetsperspektivet ur ett huvudsakligen internt perspektiv. Men det är viktigt att notera att både normer och identitet har en minst lika viktig extern dimension då Japans grannländer reagerar mot vad de uppfattar är en återmilitarisering av den japanska staten.

4.1 LDP

Det nuvarande (2007) regeringspartiet i Japan, Liberal Democratic Party (LDP) har haft regeringsmakten under större delen av efterkrigstiden. Partiet, som ofta sägs vara varken särskilt demokratiskt eller liberalt, har ofta beskyllt för att vara revisionistiskt och är definitivt nationalistiskt. Japans nuvarande premiärminister Shinzo Abe och den förre premiärministern Junichiro Koizumi kommer båda från detta parti. Partiet, med Abe i spetsen, försöker aktivt att stödja framväxten av en ny nationell stolthet (som också skall undervisas i skolorna) och få landet att glömma skuld känslorna från Andra Världskriget. Partiet har också sagt sig vilja göra sig av med det hinder som artikel 9 utgör så att Japans militär kan spela större internationell roll och stärka denna militärmakt för att skydda Japan mot Kina och Nord Korea. Många av medlemmarna i den sittande regeringen och i LDP har släkt som tidigare satt i ledande politiska poster, under Andra Världskriget. Premiärministern Shinzo Abes far och farfar var inflytelserika politiker, hans morfar hade en ministerpost under Andra Världskriget och var en misstänkt krigsförbrytare (men dömdes ej) och blev senare premiärminister i LDP. Även om LDP inte är synonymt med nationalistiska grupperingar så är de i vart fall överlappande. LDP har även ägnat sig åt identitets politik vid flera tillfällen. Från regeringshåll har man försökt öka acceptansen för SDF och göra dess existens mer rumsren, något man också lyckats med (Katzenstein & Okawara 1993:113). De kanske mest talande exemplen på identitetspolitik är den sk. ”skolboksfrågan” och Yasukuni helgedomen.

4.1.1 Identitets politik

Kontroversen gäller japanska skolböcker som mörkar landets förflutna och försöker skönmåla Japans uppträdande under Andra världskriget. Japanese Society for History Textbook Reform, den grupp som står bakom de kontroversiella skolböckerna stöds öppet av flera LDP politiker.

Det kan inte förnekas att det finns sådana böcker och de är ett exempel på identitetspolitik. Däremot tenderar betydelsen av denna händelse att överdrivas i

media. Just den skolbok som var en av anledningarna till de omfattande antijapanska demonstrationerna 2005 användes bara av 0.03% av de japanska högstadieskolorna år 2001 (Kyodo News 010816). 2004 använder 16 skolor den kontroversiella skolboken (Mainichi Shimbun 040927).

Yaskunifrågan har i likhet med historia skolboksfrågan blivit en fråga av stort symboliskt värde. Yaskuni är en helgedom i Tokyo som är viloplats för själarna efter döda japanska soldater, däribland ett antal klass A krigsförbrytare från Andra Världskriget. Ett museum i anslutning till helgedomen förespråkar en nationalistisk och revisionistisk tolkning av Andra världskriget. Helgedomen har vid ett flertal tillfällen besökts av ett antal japanska premiärministrar och Kina samt Nord- och Syd Korea protesterar våldsamt mot besöken som de menar är ett tecken på att Japan inte har gjort upp med sitt förflutna. Det är svårt att dra några slutsatser utifrån betydelsen av Yasukuni och skolboksfrågan, de är främst av intresse då de har blivit så uppmärksammade symbolfrågor som tas som exempel för att peka på hur nationalism och militarism växer i Japan. De kan säga något om stödet för denna typ av åsikter inom LDP.

4.2 Identitet

Slutligen skall vi undersöka stödet för antimilitarism i den allmänna opinionen genom att studera resultat från diverse opinionsundersökningar, en vida använd och tillgänglig metod. Opinionssiffrorna är hämtade från respekterade opinionsinstitut i Japan.³⁰

4.2.1 Antimilitarismens stöd i den allmänna opinionen

Enligt Konishi så var stödet för Irakinsatsen aldrig mer än 30 % i olika opinionsundersökningar under 2003. I en annan undersökning från oktober 2006 så var det bara 25 % som ville att Japan skulle spela en större roll i fredsbevarande operationer och humanitära insatser. 65 % av de tillfrågade tyckte att Japans bidrag skulle stanna på nuvarande nivå eller hålla sig till ett minimum. Konishi menar därför att Japans premiärminister Abe saknar folkets stöd för en mer aktiv och självsäker politik (Konishi 2007).

Oros diskuterar den japanska allmänhetens inställning till militär säkerhet. I en undersökning från 2004 ansåg omkring hälften av de tillfrågade att krig var illegitimt eller ”något illegitimt” även när ens eget hemland var under attack. Bara omkring 20 % stödde påståendet att ett starkt försvar resulterar i fred, 40 % ansåg däremot att nedrustning skulle göra det. Vidare trodde över 85 % av de tillfrågade

---

³⁰ Opinionssiffrorna är sammanställda av en stiftelse vars syfte är att främja relationerna med USA och Asien. Mer information finna på stiftelsens hemsida <http://www.mansfieldfdn.org/>

att krig kunde undvikas genom internationellt samarbete och att det bästa sättet att bekämpa terrorism var genom FN, ca 65 % (Oros 2007). Stödet för Abe och hans parti är inte särskilt starkt, 67 % av de tillfrågade (i januari) tycker att hans regering är opålitlig, i september 2006 var motsvarande siffra ca 35 %. I en annan undersökning tyckte hälften av de tillfrågade att premiärminister Abe var en man som "who is far from the feelings of the people" (Oros 2007). Undersökningarna ger dock inte en entydig bild, bara 17 % av de tillfrågade uppgav att deras missnöje med Abe berodde på hans utrikespolitik, 22 % angav att missnöjet berodde på hans planer att privatisera det japanska postverket. Abe har också stöd för sin strängare politik mot Kina och Nord Korea, med 60% (Oros 2007).

Det val av aktör som man gör vid analysen förändringarna (genom att undersöka förändringarna i identitet) i Japans säkerhetspolitik och om Japan håller på att återmilitariserar får en helt avgörande inverkan på resultatet. Väljer man den politiska eliten, tex. LDP som har styrt Japan sedan 1995 (med bara ett avbrott från makten), så framstår det som om Japan har lämnat allt vad som heter antimilitarism bakom sig. Väljer man istället att undersöka den allmänna opinionen så får vi en helt annan bild, där stödet för antimilitarism och för en restriktiv säkerhetspolitik är cementerad. Det finns följaktligen en stor skillnad mellan den politiska eliten och folket i dessa frågor och den sistnämnda spelar inte en obetydlig roll i det slutgiltiga godkännandet av Japans säkerhetspolitik. Denna splittrade bild bekräftar problematiken krig identitetsbegreppet och även om man talar om en nationell identitet eller statsidentitet så finns det inte en enhetlig bild.

5 Sammanfattande diskussion

Såsom det inledningsvis nämndes, är den bild vi målar upp av förändringarna i Japans säkerhetspolitik i mångt och mycket beroende på vilken analytisk lins vi använder. Ett konstruktivistiskt perspektiv med fokus på normer och identitet ger en annan bild än den av ett Japan som militariserade stat. Konstruktivismens fokus på sociala faktorer, som normer och identitet, visar sig vara relevant trots vissa metodologiska och teoretiska utmaningar.

Verkligheten är problematisk eftersom den är full av motsägelsefulla händelser som kan lyftas fram för att förstärka den ena eller den andra bilden. För att få en så komplett och rättvis bild som möjligt är det därför viktigt att vi sätter in enskilda händelser i ett sammanhang och försöker skapa oss en helhetsbild av situationen. Att till exempel enbart studera materiella faktorer som Japans försvarsbudget eller den japanska försvarsmakten SDF, säger litet om hur denna resurs kommer att användas i praktiken. Vidare räcker det inte med att undersöka den politiska eliten utan även allmänhetens syn på landets säkerhetspolitik är av betydelse.

Effekterna av Japans förändrade säkerhetspolitik har inneburit en helt ny internationell roll för Japans försvarsmakt, som vissa menar är bevis på att Japan håller på att överge sin antimilitarism och följaktligen måste också den norm som upprätthållit antimilitarismen tappat i styrka. Men faktum är att Japans handlande fortfarande är kraftigt begränsat genom denna antimilitaristiska norm. Effekterna av normen löper som en röd tråd i analysen och alla de faktorer som undersöks visar tydligt upp tendenserna till en återhållsam användning av militära medel och en begränsning av den roll som japanska SDF låts spela. Detta gäller såväl som militär input, output, och den faktiska roll som SDF har tagit på sig genom utlandsuppdrag.

Kontrasterna blir ännu mer framträdande om man jämför Japans agerande med vad Japan potentiellt skulle kunna göra i egenskap av världens andra största ekonomi, genom sin effektiva och högteknologiska industriella produktionskapacitet samt det faktum att Japan idag är en av världens främsta kunskapsnationer. Varför tas inte denna potential tillvara? Japan skulle utan problem kunna upprätthålla en större försvarsbudget men väljer att hålla den på en konstant nivå. Det har alltså inte skett någon upprustning utan försvarsutgifterna har t.o.m. stagnerat trots det ökade hotet från Kina och Nord Korea. Vidare präglas den japanska försvarsindustrin av en underordning till civilproduktion och är ineffektiv pga. av förbudet mot vapenexport. Det finns en tydlig koppling mellan den antimilitaristiska normen och den begränsade omfattningen på input till Japans militär. Begränsningar som alla är ett resultat av medvetna politiska beslut. När det gäller den militära output i form av försvarsmaktens sammansättning är bilden otydligare pga. svårigheten att avgöra om Japan är en

offensiv eller defensiv makt. Det finns dock fog för att hävda att Japans SDF är en defensiv makt. En bild som stärks ytterligare av det faktum att offensiva vapen är okonstitutionella och när det har funnits planer på sådan utrustning så har det varit politiskt omöjligt eller i alla fall varit kontroversiellt, något som kan anses vara ett indirekt bevis på en norms existens.

Vid en analys av det faktiska användandet av japans försvarsmakt i fredsbevarande operationer samt i kriget mot terrorismen kan det tyckas vara en fråga om förändringarna är förändringar i stil eller substans. Visserligen innebär Japans deltagande en helt ny roll för SDF och vid ett flertal tillfällen har gränsen för vad som varit tillåtet passerats. Men samtidigt är de internationella insatserna så kraftigt begränsade och återhållsamma att man snarare kan säga att det är en förändring i stil.

Det finns även ett flertal alternativa förklaringar till Japans förändrade politik. Japan eftersträvar en permanent plats i FN: s säkerhets råd och för att kvalificera sig till en sådan position måste den japanska staten kunna spela en framträdande roll i FN: s fredsbevarande operationer, Japan kan inte bara förlita sig på sin ekonomiska makt. Vidare måste Japans engagemang i kriget mot terrorismen ses mot bakgrunden av Japans beroende av USA för sin säkerhet. Japan har mottagit mycket kritik och påtryckningar från USA som vill att Japan ska ta på sig ett större ansvar för säkerheten i Östasien samt också bli en mer jämbördig partner som delar på bördorna, inte bara ekonomiskt, men också med japanskt blod och stål. Det finns en alltså en japanska oro att USA skall överge alliansen med Japan och lämna Japan att själv ta hand om sin egen säkerhet.

Sammantaget så har den antimilitaristiska normen fortfarande relevans (i alla fall ur ett analytiskt perspektiv). Den antimilitaristiska normens föreskrifter har överträtts vid flera tillfällen samtidigt som den fortfarande på ett kraftfullt sätt påverkar och formar säkerhetspolitiken. Detta väcker frågor om hur grova överträdelser måste vara för att en norm skall vara satt ur spel? En annan relaterad teoretisk svaghet är det har varit svårt att förklara förändringar med hjälp av normer.

När det gäller den japanska statsidentiteten är bilden som framträder klugen. Det finns inflytelserika aktörer, som regeringspartiet LDP, vilka har försökt driva fram en mer aktiv japansk säkerhetspolitik där de väpnade styrkor skall spela en mer framträdande roll. Dessa aktörer har även ägnat sig åt identitets politik för att minska motståndet mot en sådan politik och för att sprida nationalistiska åsikter. Där är Yasukuni och de revisionistiska skolböckerna ett exempel på en sådan identitets politik. Samtidigt är den allmänna opinionen i Japan väldigt negativt inställd till en ökad internationell roll för Japans försvarsmakt. Det finns inget stöd för påståendena om en ökad nationalism i Japan eller ett accepterande av en militarisering av den japanska staten. Denna klugenhet visar att det är problematiskt att se stater som unitära aktörer och belyser problematiken krig betecknandet av aktörer.

Vilken väg Japan slutligen väljer att gå är något som framtiden får utvisa, men normer och identiteter har visat sin fortsatta relevans som analytiska redskap och därför är konstruktivistisk teori fortfarande användbar i studiet av internationell politik.

6 Referenser

- Abe, Hitoshi; Shindo, Muneyuki & Kawato, Sadafumi. 1994. *The Government and Politics of Japan*. Tokyo: University of Tokyo Press.
- Ballatyne, Robin. 2005. "Japan's Hidden Arms Trade". *Japan Focus*. http://www.japanfocus.org/products/details/1736_070506
- Berger, Thomas U. Norms, Identity, and National Security in Germany and Japan. i Katzenstein, Peter J. ed. 1996. *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*. New York: Columbia University Press.
- Björkdahl, Annika 2002. *From Idea to Norm - Promoting Conflict Prevention*. Lund: Statsvetenskapliga Institutionen.
- Bäckman, Pernilla. 2005. *USA:s förändrade Europapolitik: USA:s EU-politik sedan kalla krigets slut. En utrikespolitisk förändring i stil eller substans?* Magisteruppsats: Lunds universitet, Statsvetenskapliga Institutionen.
- Cha, Victor D. Nuclear Weapons, Missile Defense, and Stability: A case for "Sober Optimism". i Alagappa, Muthiah red. 2003. *Asian Security Order: Instrumental and Normative Features*. Stanford: Stanford University Press.
- Checkel, Jeffrey T. 1998. "The Constructivist Turn in International Relations Theory". *World Politics*. Vol. 50, no. 2, s. 324-348.
- Cooney, Kevin. 2007. *Japan's Foreign Policy Since 1945*. New York: M. E. Sharp
- Department of Defence <http://www.dtic.mil/doctrine/jel/doddict/data/p/04175.html> besökt 070415.
- Drifte, Reinhard. 1996. *Japan's Foreign Policy in the 1990's*. London: Macmillan Press.
- Finnemore, Martha & Sikkink, Kathryn. 2001. "Taking Stock: The Constructivist Research Program in International Relations and Comparative Politics". *Annual Review of Political Science*. Vol. 4, s.391-416.
- Finnemore, Martha & Sikkink, Kathryn. 1998. "International Norm Dynamics and Political Change" *International Organization*. Vol. 52, nr. 4, s.887-917.

- Finnemore, Martha, 1996. *National Interests in International Society*. Ithaca: Cornell University Press.
- Frey, Fredrick W. 1985. "The Problem of Actor Designation in Political Analysis". *Comparative Politics*. Vol.17, nr. 2, s.127-152.
- Griffin, Chris & Blumenthal, Dan. 2005 "Japan: A Liberal, Nationalistic Defense Transformation" [http://www.aei.org/publications/pubID.23464,filter.foreign pub_detail .asp 070520](http://www.aei.org/publications/pubID.23464,filter.foreign%20pub_detail.asp%20070520)
- Hook, Glenn D., Gilson, Julie, Hughes, Christopher W. & Dobson, Hugo. 2001 *Japan's International Relations: Politics, Economics and Security*. London: Routledge.
- Hook, Glenn D. & McCormack, Gavan. 2001. *Japan's Contested Constitution: Documents and Analysis*. London: Routledge
- Hook, Glenn D. 1988. "The Erosion of Anti-Militaristic Principles in Contemporary Japan". *Journal of Peace Research*. Vol. 25, nr. 4.
- Huges, Christopher W.. "Japan's Security Policy, the US-Japan Alliance, and the 'War on Terror': Incrementalism Confirmed or Radical Leap?" 2004. *Australian Journal of International Affairs*. Vol. 58, no. 4, s.427-445.
- Junkerman, John. 2006. "Japan's Neonationalist Offensive and the Military" ([http://www.japanfocus.org/products/details /2302 070517](http://www.japanfocus.org/products/details/2302070517))
- Katzenstein, Peter J. 2003. "Same War - Different Views: Germany, Japan, and Counterterrorism." *International Organization*. Vol. 57, s.731-760.
- Katzenstein, Peter J. & Okawara, Nobuo. 2001. "Japan, Asian-Pacific Security, and the Case for Analytical Eclecticism", *International Security*. Vol. 26, nr. 3, s.153-185.
- Katzenstein, Peter J. ed. 1996(a). *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*. New York: Columbia University Press.
- Katzenstein, Peter J. 1996(b). *Cultural Norms & National Security: Police and Military in Postwar Japan*. Ithaca: Cornell University Press.
- Konishi, Weston S. 2007. Putting the Cart Before the Horse: Does Abe have public support for his "proactive diplomacy"? 2007-01-17 <http://www.mansfieldfdn.org/polls/commentary-07-2.htm> besøkt 070521.

- Kowert, Paul & Legro, Jeffrey. Norms, Identity, and Their Limits: A Theoretical Reprise. i Katzenstein, Peter J. ed. 1996. *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*. New York: Columbia University Press.
- Lieggi, Stephanie & Wuebbles, Mark. 2003. *Will Emerging Challenges Change Japanese Security Policy?* http://www.nti.org/e_research/e3_37a.html besökt 070506.
- Lind, Jennifer M. 2006. "Pacifism or Passing the Buck: Testing Theories of Japanese Security Policy", *International Security*. Vol. 29, nr. 4, s. 92-121.
- Lundquist, Lennart. 1993. *Det vetenskapliga studiet av politik*. Lund: Studentlitteratur.
- Marten Zisk, Kimberley. 2001. "Japan's United Nations Peacekeeping Dilemma" *Asia-Pacific Review*. Vol. 8, no. 1, s. 21-39.
- Miller, John 2002. "Japan crosses the Rubicon". *Asia-Pacific Security Studies* Vol. ,1 no. 1, s1-4.
- Ministry of Foreign Affairs. 2005. Diplomatic Bluebook 2005: Japanese Diplomacy and Global Affairs in 2004. Tokyo: Ministry of Foreign Affairs.
- Miyashita, Akitoshi. 2007. "Where do Norms Come From? Foundations of Japan's Postwar Pacifism.", *International Relations of the Asia Pacific*. Vol. 7, nr. 1, s. 99-120.
- Midford, Paul. 2006. *Japanese Public Opinion and the War on Terrorism: Implications for Japan's Security Strategy*. Washington: East-West Centre. <http://www.lub.lu.se/cgi-bin/ipchk/http://www.eastwestcenter.org/reurl.asp?url=stored/pdfs/PS027%2Epdf>
- Möller, Ulrika. 2000. I den nationella identitetens intresse? -Identitetsbegreppets förklaringskraft i utrikespolitisk analys. *Politologen*. Våren 2000. s5-16.
- NIDS. National Institute for Defense Studies, The. 2006. *East Asian Strategic Review 2006*. Tokyo: The Japan Times.
- Norstedts. 1999. *Svensk Ordbok*. Stockholm: Norstedts.
- Oros, Andrew L. 2007. Listening to the People: Japanese Democracy and the New Security Agenda. 2007-02-20 <http://www.mansfieldfdn.org/polls/commentary-07-3.htm> besökt 070522.
- Concise Oxford English Dictionary*. 2002 Oxford: Oxford University Press

- Risse, Thomas & Sikkink, Kathryn. "The Socialization of International Human Rights Norms Into Domestic Practices". i Risse, Thomas, Ropp, Stephen C. & Sikkink, Kathryn red. 1999. *The Power of Human Rights: International Norms and Domestic Change*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Samuel, Richard J. 2007. "Securing Japan: The Current Discourse". *Journal of Japanese Studies*. Vol. 33, nr. 1.
- SIPRI. 2005. *SIPRI Yearbook 2005: Armaments, Disarmament and International Security*. Oxford: Oxford University Press.
- SIPRI. 2006. *SIPRI Yearbook 2006: Armaments, Disarmament and International Security*. Oxford: Oxford University Press.
- Sköns, E m. fl. 2005 *Military Expenditure i SIPRI Yearbook 2005: Armaments, Disarmament and International Security*. Oxford: Oxford University Press.
- Sköns, Elisabeth. *Military Expenditure. Disarmament forum*. Vol 3 2005 Geneve: United Nations Institute for Disarmament Research.
- Stålenheim, Petter; Fruchart, Damien; Omitoogun, Wuyi & Predomo, Catalina. 2006. *Military Expenditure*. i SIPRI. 2006. *SIPRI Yearbook 2006: Armaments, Disarmament and International Security*. Oxford: Oxford University Press.
- Takeharu, Watai. 2005. *What Have Japan's Self-Defense Forces Accomplished in Iraq?* <http://www.japanfocus.org/products/details/1876> besökt 070520.
- Tanter, Richard. 2006. "Japan's Indian Ocean Naval Deployment: Blue Water Militarization in a "Normal" Country " <http://www.zmag.org/content/showarticle.cfm?ItemID=9990> 070517
- Weldes, Jutta. 1996. "Constructing National Interests." *European Journal of International Relations*. Vol. 2, s. 275-318.
- Wendt, Alexander. 1995. "Constructing International Politics." *International Security*. Vol. 20, nr. 1, s. 71-81.
- Wendt, Alexander. 1994. "Collective Identity Formation and the International State." *The American Political Science Review*. Vol. 88, nr. 2. s384-396.
- Wendt, Alexander. 1992. "Anarchy is What States Make of it: The Social Construction of Power Politics." *International Organization*. Vol. 46, nr. 2, s. 391-425.

Yamamoto, Gen. 2004. *Japan: Government and the Defence Industry*. Royal United Services Institute for Defence & Security Studies Defence Systems. <http://rusi.org/downloads/assets/6yamamoto.pdf> 150307

6.1 Internetresurser

<http://www.globalsecurity.org/military/world/japan/budget.htm> besökt 150307.

<http://www.globalsecurity.org/military/world/japan/osumi.htm> besökt 070518.

<http://www.globalsecurity.org/military/world/japan/ddh-x.htm> besökt 070518

<http://www.nyteknik.se/art/36135> besökt 160307.

<http://www.mansfieldfdn.org/>

<http://www.sipri.org>.

6.2 Tidningsartiklar

Fukuyama, Francis. 2007. "Japan reviderar historien" *Sydsvenskan* 2007-04-01.

Jacques, Martin. 2006 "Japans' resurgent nationalism as global ramifications" *The Guardian* 060927 <http://www.guardian.co.uk/comment/story/0,,1881620,00.html> 070517

Japan Times, The: "Japan could have gone fully nuclear in '70s: U.S. report" 2004-5-12. <http://www.japantimes.co.jp/>

Kunii, Irene M. 2003. "Why Japan Just Might Build Nukes." *Business Week*. 2003-10-20, s.44.

Kyodo news "0,03% of junior high students to use disputed textbook" http://www.findarticles.com/p/articles/mi_m0XPQ/is_2001_August_20/ai_78375128_010816 besökt 070519.

Mainichi Shimbun. 2004-09-27 <http://mdn.mainichi-msn.co.jp/>

Skånska dagbladet. "Japans roll under omprövning" 2007-02-09.

Strömberg, Jörgen. 2007. "Japansk upprustning sprider oro" *Sydsvenskan*. 2007-04-17.